

Туруева Б.С., Джороева А.Т.

ИНТЕРАКТИВДҮҮ УСУЛДАР МЕНЕН ОКУТУУДА ОКУТУУЧУНУН РОЛУ ЖАНА САБАКТА ИШТИ УЮШТУРУУ

Туруева Б.С., Джороева А.Т.

ОРГАНИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ЗАНЯТИИ И РОЛЬ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В ОБУЧЕНИИ С ИНТЕРАКТИВНЫМИ МЕТОДАМИ

B.S.Turueva, A.T. Dzhoroeva

ORGANIZATION OF ACTIVITIES IN CLASS AND THE TEACHER'S ROLE IN TEACHING WITH INTERACTIVE METHODS

УДК: 371/18.370.87.4

Макалада интерактивдүү усулдарды окутууда мугалимдин ролу жана аны уюштуруунун жолдору, сабак өтүүнүн талаптары айтылган.

Негизги сөздөр: концепция, мугалим, усул, тааныштыруу, фасилитатор, багыт берүүчү.

В статье рассматривается роль преподавателя по преподаванию интерактивных методов на уроках и их требования.

Ключевые слова: концепция, учитель, метод, презентация, фасилитатор, наставник.

The article discusses the role of the teacher in interactive teaching methods in the classroom and their requirements.

Key words: vision, teacher, method, presentation, facilitator, mentor.

Интерактивдүү усулдарды пайдаланып, сабак өтүүнүн тартиби.

Интерактивдүү усул менен сабак өтүүдөө окутуучунун ролу эбегейсиз зор. Ал фасилитатор насаатчы, багыт берүүчү болуп эсептелет.

Фасилитация – жеңилдетүү, шарт түзүү, көмөктөшүү жагымдуу шарт түзүү.

Мугалим – фасилитатор катары: студенттер менен бирдикте өткөн теманы кайталап, аны жаңы тема менен болгон байланышын аныктайт. Жаңы теманы жарыялап, анын максатын аныктап айтып берет. Студенттерге тапшырманы түшүндүрөт, кайсы ыкманы пайдаланаары айтылып, таркатма материалдар таратылат. Иштөө мөөнөтүн белгилейт «Сууроңор болсо бергилде» деп студенттер менен байланышып, аларга багыт берип турат. Студенттерди иштөө тартиби: негизги эреже менен тааныштырат. Берилген мөөнөт аяктаганда, аткарган иштерин айтып берүүнүн тартиби (презентация) менен тааныштырат. Маалыматтарды топтоп, идеяларды тактоого жардамдашат. Ар бир студентти көңүл коюп угат. Студенттерди өз билимдерин бири-бири менен бөлүшүп кызматташ болууга чакырат. Талкуунун аралыгында жыйынтыктоочу бүтүм чыгарып турат. Теория менен практиканы айкалыштырат. Окуу материялын жеңил кабыл алууну жана өздөштүрүүнү камсыз кылуучу ыкмаларды колдонот. Студенттердин инсандык сапаттарынын өнүгүшүнө багыт берет.

Студенттин өз ой-пикирлерин эркин, тартынбай айтуусуна жетишүү үчүн окутуучу төмөндөгү ыкмаларды колдонсо болот:

1. Өз пикирин айткан студентке: рахмат айтып дайыма ыраазычылык билдирип туруңуз.

2. «Сен туура эмес айттың» деп сындап, баа бербейсиз, андан көрө «Бул пикирге макулсуңарбы» деп башка студенттерден сураңыз.

3. Талкууга пассивдүү студенттерди тандоого аракеттениңиз, кээде алар пассивдүү көрүнгөнү менен абдан кызыктуу ой пикирлерди айтышат.

4. Эгерде талкууланып жаткан маселе студенттердин көпчүлүгү үчүн түшүнүксүз болсо, анда окутуучу өз көз карашын айтып берсе болот.

5. Студенттер менен бирдикте иштелип чыккан «Алтын эрежени» көрүнүктүү жерге илип коюңуз.

Окутуучу биринчи кезекте окуу процессин уюштуруучу, студенттер үчүн кеңеш берүүсү фасилитатор (насаатчы). Окутуучунун эң маанилүү функциясы студенттердин өз алдынчалыгын жана демилгесин колдоо көрсөтүү болуп эсептелет.

Окутуучу окуп үйрөнүлүүчү предмет менен студенттин ортосунда ортомчулук милдет аткарат.

Интерактив режиминде иштеген окутуучунун жүрүш турушуна кең пейилдик студенттерди уга жана түшүнө билүү, алардын пикирлерди, идеяларды айтуусун кубаттаган сапаттары басымдуу болуш керек.

Окутуучу окуу процессин уюштурууда төмөнкүлөрдү билип алуусу керек:

1. Теория менен практиканын айкалышын камсыз кылуу.

2. Студенттердин өз тажрыйбасына таянуусуна мүмкүндүк берүү.

3. Окуу материялын жеңил кабыл алууну жана өздөштүрүүнү камсыз кылуучу ыкмаларды колдонуу.

4. Студенттердин инсандык өнүгүшүнүн жана окутуучунун да профессионалдык деңгээлинин жогорулашы.

5. Окутуучу менен студенттердин жана студент менен окутуучунун бири-бирин түшүнүүсү.

Окутуунун интерактивдүү усулдары менен салттуу усулдарды салыштыруу.

1. Студенттердин активдүүлүгү артат.

2. Студенттер өз ара жана окутуучу менен тыгыз кызматташтыкта болушат. Пикир алмашуу жүрөт.

3. Ар бир студент өз билимин, шыгын жөндөмүн көрсөтүүгө мүмкүнчүлүк алат.

4. Студенттердин сынчыл ой жүгүртүүсү калыптанат.

5. Түгөйлөрү менен же чакан топтордо иштешет.

6. Окутуучу фасилитатор (насаатчы) студенттерге багыт берип турат.

7. Тапшырманы аткаруу учурунда студенттер өздөрүнүн жана башкалардын иш тажрыйбаларын пайдаланышат.

8. Топтордо иштөөдө студенттер өздөрүн эркин сезишет.

9. «Туура эмес жооб берипкалам» деген коркунуч болбойт.

10. Студенттер маалымат эле албастан, жаңы идеяларды иштеп чыгышат.

Окутуунун салттуу усулдары.

1. Окутуучу көпчүлүк учурда туруп туурт, түшүндүрөт, активдүү максаты билим берүү.

2. Студенттер тынч олтуруп окутуучуну гана угушат. Пассивдүү

3. Бир багыттуу байланыш, бирөө суйлөйт калганы угат.

4. Студенттердин турмуштук тажрыйбасы эске алынбайт.

5. Окутуунун басымдуу бөлүгү түшүндүрүү менен өтөт.

6. Окутуучу кээ бир студенттер менен гана жеке иштейт.

7. Сабакка окутуучу жеке баа берет.

8. Студенттердин шыгы, жөндөмү, идеялары эске алынбайт ж.б.

Окутуучу студенттердин өз ара аракеттенүүсүн колдоп такуунун сапатын жогорулатуу үчүн төмөндөгүдөй шарттарды аткарууга тийиш.

1. Теманы, проблеманы, суроолорду аныктайт.

2. Аларды доскага же ватманга жазып турат.

3. Студенттерди «Негизги эреже» жана сабактын жүрүшү менен тааныштырат да, алардын суроолоруна жооп берет.

4. Сабакты өткөрүүнүн мөөнөтүн аныктайт.

5. Иштөө тартибин жана тапшырманы аткаруунун шарттарын аныктап берет.

6. Айрым идеяларды тактоого көмөктөшүү жана аларды теренирөөк түшүнүү үчүн студенттерге суроолорду берип турат.

7. Ар бир студенттин оюн кунт коюп угат.

8. Мурда өткөн сабактардын мазмуну жана студенттердин жоопторун ой-пикирлерин жаңы теманын максаты мазмуну менен логикалык жактан байланыштырат.

9. Студенттердин өз билим тажрыйбасын бири-бири менен бөлүшүп турууга чакырат.

10. Аудиториядагы студенттердин көңүлүн, алардын жоопторун дагы карама-каршылыктарына көңүлбурат.

11. Сүйлөп жаткан студенттин ой-пикирин сабактын максатынан чектеп баратса ага багыт берет.

12. Талкуунун аралыгында жыйынтыктоочу бүтүм чыгарып турат.

13. Теория менен практиканы айкалыштырат.

14. Окуу материялын жеңил кабыл алууну жана өздөштүрүүнү камсыз кылуучу ыкмаларды колдонот.

15. Студенттердин инсандык сапаттарынын өнүгүшүнө багыт берет.

Эми көптөгөн интерактивдүү усулдарды пайдаланып сабак өтүүнүн кыскача тартибине токтололук.

Ишти уюштуруу эмнеден баштап, эмнеден бүтөбүз, анткени мындай сабак өтүүдө окутуучу ар бир кадамды туура иштеп чыгуусу керек.

1. Даярдык жана анын кадамдары. Сабактын темасын өтүү мөөнөтүн колдонулган ыкма жана сабактын жабдылышын аныктоо керек.

Студенттер кайсы маалыматтарды жана түшүнүктөрдү билиши керек экендигине байланыштуу тапшырманы тандап аласыз.

Тапшырманын түзүлүшү сиздин аудиториянын деңгелине ылайык келээр келбесин аныктайсыз (тапшырманы аткаруу үчүн бардык ресурстар жана студенттерде жетиштүү маалымат барбы).

Андан кийин тапшырма кандай аткарылаарын ойлонуңуз, мына сиз студенттердин жана өзүңүздүн жообунузду алдын ала биле аласыз. Ошондой эле, күтүүсүз абалдан жеңип чыгасыз.

Студенттерге түшүнүксүз болот деп ойлогон тапшырмаларда талкуулана турган концепцияларды (түшүнүктөрдү) алдын ала аныктап коюңуз жана аларды студенттерден сурап (же алар өздөрү сурашы мүмкүн) талкуулашат.

2. Студенттерди топторго бөлүү мисалы:

Мезгилдердин аттарын атоо, журналдагы тизме боюнча өз каалоолору ж.б. жолдор менен.

3. Студенттерге көрсөтмө

Студенттерге иштин максатын түшүндүрүңүз (алар эмнен жана кантип аткарууга тийиш). Иштөө тартибин жана регламентти белгилеңиз. Тапшырманы бышыктоо үчүн туш келген студенттен (айрыкча сиздин айткандарыңызга көңүл бөлө бербеген балдардан). Тапшырманы бүт аудитория үчүн кайталап берүүнү өтүнүңүз.

4. Студенттер тапшырма алып иштей баштайт.

5. Чакан топтордун ишин көзөмөлдөө

Интерактивдүү усулду жаңыдан колдоно баштаганда көзөмөлдү жакшы жүргүзүү керек, себеби жаңыча иштегенге көнүгө элек болот. Эгерде бардык топтор жакшы иштеп жатса сиз алардын бирине катышуучу катары (окутуучу катары эмес) кошулуп иштесеңиз болот. Сиз ар бир студенттин ошондой эле сүйлөгүсү келбегендердин пикир айтуу укугунун сакталышына көңүл бууруңуз керек.

6. Чакан топтордо талкууну бүтүрүү.

Бөлүнгөн убакыт аяктаганда же студенттер тапшырманы эрте эле аткарса, жалпы талкуунун бүткөндүгүн жарыяңыз. Эгерде студенттер ишин аяктаганга убакыт сураса кошумча убакыт берсе болот.

7. Жыйынтыктоо – презентация.

Белгиленген убакыт аяктаганда чакан топтордун бирөө чыгып өздөрү аткарган иштерин аргументтеп айтып беришет. Студенттер өз топторунда аткарган иштерин ачык айтып, макул болгон учур-

ларды белгилейт мында окутуучунун маанилүү ролу студенттерден алар эмне үчүн башкача эмес дал ушундайча ойлонушаарын сурап туруу болуп эсептелет. Муну көбүнчө аудиторияда карама-каршы пикирлер айтылган учурда колдонсо болот.

Презентациянын талаптары

Презентация – бул долбоорлорду же группалардын ишин аудитория алдында көрсөтүп берүү жактоо, коргоо.

- Окуп үйрөнгөн материалдарды колдоно билүү.
- Колдонулган материалдардын өтүлгөн темаларга дал келүүсү
- Маселени талкуулоодо жеке чыгармачылыктарын пайдалануу.
- Аткарылган иштерди кыска, так жана аргументтүү демонстрациялоо.
- Суроолорго жооптордун туура берилүүсү.

Негизги эрежелер

Көпчүлүк окутуучулар үчүн топтордо же аудиторияда талкуу жүрүп жатканда студенттерди башкаруу кээде кыйынчылыкка турат, ошондуктан окутуучу студенттер менен иштеп чыгып аны студенттер менен иш жүзүндө колдонуп машыгуусу керек. Мындай эрежелер студенттер менен бирдикте окуу жылынын аягына чейин айдаланылат, ал эми эрежелерди пайдаланып ийгиликтерге жетүү үчүн аны көрүнө жерге илип, алардын аткаруусу дайыма талап кылуу керек.

Негизги эрежелердин үлгүсү же интерактивдүү усулдарды пайдаланып сабак өтүүнүн талаптары.

1. Активдүүлүк.
2. Регламент.
3. Өз оюн эркин айтуу.
4. Ар бир айтылган идея баалуу.
5. Суроолорго кыска так жооп берүү.
6. Бири-бирин уга билүү, сыйлоо.
7. Бири-бирин сындабоо.
8. Кол көтөрүп жооп берүү.
9. Юмор (тамаша).

Ошондой эле, убактты туура пайдаланып регламентти сактоонун мааниси чоң. Окутуучу студенттер иштеп жаткан учуруда көзөмөлдөп аларга убакытты эскертип туруусу керек. Эгерде белгиленген мөөнөттө иштерин жыйынтыктап бүтүшпөсө, студенттерге кошумча убакыт берүүгө болот. Антпесе жай баракатка жол берилип студенттер активдүүлүгүн жоготуп коюлары мүмкүн.

2. Сабак өтүүдө инткрактивдүү усулдарды тандоо жана ишти уюштуруу.

Көпчүлүк окутуучулар сабак өтүүдө интерактивдүү усулдарды туура тандоодо ар түрдүү кыйынчылыктарга туш болору белгилүү.

Окумуштуу Е.Я. Галант усулдарды экиге бөлгөн (активдүү жана пассивдүү) Окутуунун инткарктивдүү усулдарынын максатына жана колдонулушуна жараша топторго бөлүнөт.

Бул усулдарды топторго бөлүштүрүүдө ар бир усулдун максаты жана колдонулушунан сырткары алардын окшош жактарыда эске алынат. Маселе

«идеяларды схемалар түрүндө чагылдыруу» усулдарынан блокторго бөлүштүрүү усулдарын алсак ал башкалардан негизги темага суроого жандооч идеялардын жазылышы менен гана айырмаланат. Көңүл коюп иштөөгө аракет кылсаңыздар усулдарды пайдалануу бат эле өздөштүрүп кетесиздер деп ойлойм.

1. Жаңы идеяларды жаратуучу усулдар. Студенттер берилген темага байланыштуу эркин ой жүгүртүү жана өз оюн эркин билдирүү аркылуу жаңы идеяларды жаратууга мүмкүнчүлүк алышат.

2. Бири-бирин окутуу усулдары. Студенттер тапшырманы аткарууда чакан топторго бөлүнүп бирге даярданышат жана топтун студенттерине айтып беришет. Берилген тема кыскача окуяларга бай же кыскача кичи темалары арбын болсо ушул усулдарды пайдалануусу сунуш кылынат.

3. Талкуулап пикир алышуу усулдары. Көпчүлүк темаларда талдоого изилдөөгө талаш тартыш уюштурууга талкуулоого ылайыктуу бөлүмдөрү бар. Бул усулдарды ушул сыяктуу темаларга пайдалануу сунушталат.

4. Өтүлгөн темаларды кайталоо усулдары. Өтүлгөн темаларды, бөлүмдөрдү мазмундарын кайталоодо пайдаланылат.

5. Идеялардын графика түрүндөгү усулдары. Студенттер берилген тема боюнча идеяларын, концепцияларын графика түрүндө чагылдырып берет. Ал үчүн бири-бири менен байланышып бутактарга ажырап кете турган маалыматтары бар темаларды тандоо керек.

6. Студенттердин ой жүгүртүүсүн сынчыл ойун өнүктүрүүчү усулдар. Мына көпчүлүк усулдар студенттердин эркин ой жүгүртүүсүн өнүктүрүүгө арналган. Ошондой болсо да бул усулдары пайдаланууда мүмкүнчүлүккө жараша студенттерге тааныш темалардан тандоо сунушталат.

7. Текст менен иштөө усулдары. Негизинен бардык эле усулдар менен иштөөдө окутуучу даярдаган чакан тексттер же китептеги темалар белгиленип берилет, студенттер ал тексттерди пайдаланып берилген тапшырмаларды аткарышат.

8. Суроо берүү усулдары. Берилген темалар боюнча суроолорду түзүү жана бири-бирине суроо берүүнү уюштурууга ыңгайлуу темалар пайдаланылат.

9. Салыштыруу усулдары. Бул усулдар менен иштөө үчүн оң, терс жактарын, өзгөчөлүктөрүн окшош жактарын салыштыруу баалоо үчүн темалар караштырылат.

10. Берилген тапшырманы ролдоштуруп ойноо, тууроо аркылуу жооп берүү усулдары. Студенттер биргелешип ролдорду аткарууга ылайыктуу болгон окуялуу темалар тандалып алынат, ошентип түрдүү методторду колдонуп биргелешип иштөө учурунда эмне болорун байкап жүрсөңүз анда сиз сабактагы максаттарга жетишүү үчүн зарыл болгон ылайыктуу усулдарды туура тандап аласыз. Сабактын жүрүшүндө ар кандай усулдардын 4-5нү пайдаланса болот. Ошондой эле, усулдарды тандоодо жана пайдаланууда төмөнкү критерийлерге (ченемдерге) таянуу керек:

- Дидактикалык максат жана милдеттерди эске алуу.

- Теманын мазмунуна карата.
- Түзүлгөн шарттарга жана белгиленген мөөнөткө байланыштуу.

- Студенттердин билим деңгээлине жараша
- Окутуучунун мүмкүнчүлүгүнө карата.
- Психологтор менен физиологдордун берген жолдомосуна карата тандоо.

- Кээ бир окутуучулар интерактивдүү ыкманын кызыктуу болгондугу үчүн колдонушарын айтышат. Бирок бардыгы эле сабактын максаты студенттерди кызыктыруу менен гана чектелбейт.

Интерактивдүү ыкмаларды тандаганда студенттерди окутуп үйрөтүүдө анын канчалык деңгээлде пайдалуу экендигин эске алуу керек. Андыктан методиканы тандаганда сиз эмнелерди жана эмне үчүн окутаарыңызды жана анын максатын өзүңүз так билишиңиз керек.

Адабияттар:

1. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1987.
2. Буянов М. И. Беседа о детской психотрии.
3. Ахмедов Э.Г. «Жогорку окуу жайлар үчүн усулдук колдонмо».
4. Бабанов К., Алымкулов А. «Азыркы учурдагы сабактын технологиясы».

Рецензент: кандидат филологических наук, и.о. профессора Исабеков И.